

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تفسیر موضوعی قرآن کریم

جلسه هفتم: شناخت یا یادآوری؟

سید حمید حسینی

taalim.ir

○ شناخت یا یادآوری؟

- پس از روشن شدن امکان کسب آگاهی و ویژگی‌های اصلی آن، اکنون این پرسش مطرح می‌شود که آنچه یاد می‌گیریم و می‌فهمیم، شناختی جدید است یا تنها یادآوری مسائلی است که در عوالم گذشته دانسته‌ایم؟
- برخی چون افلاطون معتقدند روح آدمی پیش از این دنیا به همه حقایق آگاهی دارد و ما تنها در مسیر یادآوری آن حقایق تلاش می‌کنیم و شناخت جدیدی به دست نمی‌آوریم.

• گروهی از محققان برای رد کردن این دیدگاه به این آیه استناد کرده‌اند:

• وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (النحل: ۷۸)

• اما دقت در آیات دیگر قرآن نشان می‌دهد که در این کتاب، فراموشی بعد از علم نیز با تعبیر نداشتن علم مطرح شده است:

• وَ اللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ (النحل: ۷۰)

• ... ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَ مِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا (الحج: ۵)

• ضمن اینکه در برخی از آیات قرآن بر وجود شناخت فطری تأکید شده است:

• فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (الروم: ۳۰)

• یا در برخی آیات به معرفت توحید در عالمی پیش از این جهان اشاره شده است:

• وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ (الأعراف: ۱۷۲)

• اما باید توجه داشت که ممکن است این تعابیر برای اشاره به ویژگی انسان و استعداد ذاتی او باشد و نه لزوماً به معنی آگاهی قبلی. چنان که درباره میل به خوبی و بدی نیز چنین بیان شده است:

• وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (الشمس: ۷ و ۸)

• لذا وجود عوالم پیشین (مانند آنچه درباره عالم ذر گفته می شود) و آگاهی های قبلی یا عدم آن را نمی توان به قرآن مستند دانست و این موضوع باید به صورت جداگانه از راه های فلسفی یا حدیثی بررسی شود.

• به هر حال آیات قرآن کریم با هر دو مبنا قابل تطبیق است و پذیرش یا رد هیچ یک را نمی توان به قرآن نسبت داد.